H. ARASLI

NIZAMİ və JARADƏÇƏLƏQƏ

«Azərbaycan qulturasının qızıl dövründə» iyirmi iyksələn, sakkiz əsr adə dillərdə dolasan dahi sənətkar Nizami bütün dünyanın tanıdığı böyük talantlardandır. Zəngin əsərlərilə Jaxşı Sərq poeziyasında xüsusi məktəb jaradan Nizami dünya ədəbiyyatının ən jaxşı sənət nəzəriyyələrindən birisidir.

Nizaminin geniş dəhası, böyük maharəti, iyksək sənəti, əsrlərdən bəri bütün dünya orientalistlərinin və Şərq alimlərinin hejranda sənə olmuşdur. Hindistan, Iran, Türkiyə, Özbəkistan və Azərbaycanda jazılmış təzkirələrin hamısında bu Jahi sənət ustadının adı hörmətlə jad olunur. Onun temalarında jazan, onu izləjən Şərq şairlərinin hamısı Nizamini bir ustad kimi jad edir, onun böyükliyinə tərənnüm etmişlər. Onun əsərləri dünya dillərinin coxuna tərcümə olunmuşdur. Jevropa orientalistlərinin coxu onun haqqında əsərlər jazmış, onun zəngin jaradıcılığının ta'rifləmişlər. Bütün bunlara baxmajaraq böyük Nizaminin jaradıcılığı lazımi dərəcədə tədqiq olunmamişdanı cıxarılmamışdır. Hətta onun bioqrafijası belə doğru-düzgün nəzərə alınmamış. nir cox məsələlər müzakirəyə qoyulmuşdur.

1141-ci ildə Azərbaycanın qadım şəhərlərindən birisi olan Gəncə şəhərində doğulan böyük Ilıas Jusif oğlu Nizami bir coxlarının tərəfindən Iran şairi kimi qiymətləndirilə onun Qum şəhərindən olduğu iddia edilmişdir. Şairin əsərlərindən və ondan sonra jasamış məşhur alim və sənətkarlardan gətirdiyimiz misallar ilə Qum iddiasının jalan olduqunu. Nizaminin azərbaycanlı olub Gəncədə doquldugunu sübut edir.

Böyük Nizami özünün doğma şəhəri adı ilə məşhur olmasına vey Gəncəyi ləqəbini qəbul etmişdir. O, böyük «Xəmsə»-də dəfələrlə azərbaycanlı olduqunu qeid edir və:

Nihani mara ki, askara bürand,
Zi Gənçəst əgər ta Buxara bürand[1])

deja Gəncədən olduqunu özü söjləjir. Nizaminin bu sözlərini ondan sonra gələn şairlərin və alimlərin coxu təsdiq etmişdir.

XIV əsrdə Nizaminin ta'siri altında Xəmsə jaradan hind şairi Xosrov Dəhləvi böyük şairin temasında jazdıqından danışırkən. «Həşt behişt» əsərinin müqəddiməsində:

Gərci bəmvlki-abad ən pənci-gənc,
Nüvəbi-ən Gənçənisin qəst pənc[2])

deyir. O, «Xosrov və Şirin»-in müqəddiməsində də:

Dərən gənci ki, bəst əz Gəncə bünyad,
Digər gun kərd gənçuri digər jad.
Mən əzvej cidəjəm pirəjei-cand,
Dərin gənçinə xahəm gərdənəş band[3]).

XV əsrin məşhur şairi Əbdürrəhman Cami də əz «Leyli və Məcnun» poemasının müqəddiməsində:

Hərcənd ki, pişəzin dv ustad,
Dər mülki-süxən bülənd bünyad,
Dər nüktəvəri zəban qüsadənd,
Dadi-süxən ən dəran bədadənd,
Əz Gəncə cv gənc ən gəhərriz,
Vəzhind cv tuti ən şəkər xiz...[4])

deja gəncəli Nizamin'ə və hindistanlı Xosrov Dəhləvinin «Leyli və Məcnun» jazmasını söjləjir.

Cami «Iskəndərnamə» ta'sirində jazdıqını «Xiradnameji-Iskəndəri» adlı poemasında məsnəvi janrından danışırkən Nizamini belə jad edir:

Nizami ki ystadi-in fənn ust,
Dərin bəzməgah səmi-rovşən ust.
Zi viranəji-Gəncə şvd gəncsənc,
Rəsanid gənci-gəhərra bə pənc[5])

Nizami'nin temalarında jazan və Nizamini dərindən sevib, onun ta'siri altında olan şairlərdan birisi də XV əsrin məşhur sənətkarı, özbəj ədəbi dilinin banisi, böyük alim Əlişir Nəvaidir.

Nəvai öz «Xəmsə»-sinin müxtəlif jerlərində Azərbaycan xalqının bu böyük dahi sənətkarının ta'rifləjir və bir zaman onun qəncəli olduqunu söjləjir.

Nəvai Nizaminin «Məxzənüləsrar» adlı əsəri ta'siri altında ozbəj dilində jazdıqını «Hejratülənrar»-ın müqəddiməsində Nizamidən bəhs edir onu ta'rifləjərkən:

Gəncə vətən gənliy ani gənc xiz,
Xatiri rəncur, tili gənciriz
Fikrəti mizanə bəlun bəsənc,
«Xəmsə» dema nilkə digil pənc gənc...
Nazim olun söz dvri-siramüqa,
Cərx Nizami jazın alqan qa.

dejir. Bu müqəddimədə o, Nizamini Əmir Xosrov Dəhləvi ilə müqaisə edərkən belə jazır:

Gəncə şəhər gənçləşən pirev ol,
Şah bu söz iqlimi ara, Xosrov ol.

Nəvai «Leyli və Məcnun» əsərinin müqəddiməsində «Gəncə hakimi tərəfindən» xüsusi ta'rif jazır və nurada:

Nəzm əhlinin əfsəhi - kəlami,
Söz dyrryqə müntəzəm Nizami,
Ol Gənçəda gənc dik nihani,
Biş gənc qolun vəli nisanb.
Kim Gənçəda gənclər jasurqan,
Hər gənçda kim jasadb qurqan

dejir, onu alqışlajır.

Nəvai Nizaminin «Həft pejkər» poemasb temasında jazdıqı «Həft monzər», jaxud «Səbəj-səjjara» adlı əsərində də:

Gəncə əhliqə bəzli - sənc irdi,
Dəhri, viranəsidə gənc irdi...
Əhli-nəzm əfsəhiyl - kəlami ol,
Xəmsənin nazimi Nizami ol.

dejir.

Nəvai Nizaminin «Xosrov və Şirin» poemasb təsirində jazdıqı «Fərhad və Şirin» əsərinin sonunda «Xəmsə» jazan şairlərdən danışır. Onların haralarda şöhrət tapdıqını belə göstərir:

Nizami olsa Bərdə birlə Gəncə.
Qədəm Rum eliqə həm qəlsa rəncə,
Çəkib Xosrov dəxi tiqi - zəbani,
Jurub fəth ejləsə Hindastanb.
Jana Çami əçəmdə ursa novbət,
Ərəbdə dəxi calsa kusi-şövkət... və s.

Bu misralar XV əsrdə məşhur şairlərin vətənini, eini zamanda şöhrətləndiji elkələri göstərən xarəqter misaldır.

Bu haqiqəti 1897-ci ildə Aqa Şejx Həsənin cap etdiji «Xəmsə»-nin müqəddiməsi daha da təsdiq edir. Iranda cap olunmuş bu əsərdə:

«Pədəri Şejx dər şəhri-Gəncə əz vilati Arran sakin budə və təvə'lydy nəsvy-nvmaji-Şejx dər ən şəhər budə[1]) - dejir və Qum iddiasının jalan olduqunu tarixi faktlarla sübut edir. Istər Nəvaidən, Xosrovdan, istərsə Camidən gətirdiyimiz misallar Şərq tarixini, Şərq qulturasını müqəmməl bilən bu böyük adamların hər zaman, hər jerdə Nizamini gəncəli «Gəncə vətən» qeid etdiklərini göstərdi.

Gətirdiyimiz misallardan məqsəd dahi Azərbaycan sənətkarının fars adlandırılanlarb onun Gəncədə doqulub böyüdüynə inandırmaq və tarixi haqiqəti faqtlarla təsdiq etmək idi. Biz buna müvəffəq ola bildik. Nizaminin anası kürd oblı imiş. «Madəri Şejxra nüvvüstand əz əkradi - Azərbaycan budə əstı ki, dər Gəncə şükunət daştə[2]). Təhsilini vətəni olan Gəncə şəhərində almışdır. Nizami jaşadıqı zaman Azərbaycan Şirvanşahlar tərəfindən idarə olunurdu. Bu zaman Azərbaycan territorijasını istila etmiş ərəb xilafəti cox zəiflənmişdi. Azərbaycanda hakim din ərəb olmasına baxmajaraq hakimijət xilafətin dejil, jerli feodalların əlində idi. Bu zaman Zaqafqazija dünja qulturasının beşiji hesab olunurdu. Əzəmətli Bizans və kəhnə İran qulturasından səmərəli istifadə edən gürcü və Azərbaycan sənətkarları bu zamanda jetişmişdir.

Böyük gürcü şairi Rustaveli ilə müasir jaşajan Nizami bu zamankı qulturanın ən böyük müəssisləri ən jaxşı ifadəciləri olmuşdurlar. Bu zaman Azərbaycanda bir şöra elma, tələfəja xidmət edən alimlər jaşarıdı. Hələ eramızdan 4 əsr əvvəl Azərbaycanı istila etmiş Makidonjalı Aleqsandrın xatirələri xalq arasında səjlənilirdi. Azərbaycanda IX-XI əsrdə qədər tarixi hadisələrin ədəbi ifadəsi «Dədə Qorqud» dastanlarında qanlandırılırdı. Geniş Azərbaycan xalqı müxtəlif xalqlarla olan tarixi müvəssisətlərinin xatirələrini, onlardan aldıqları jeniliklərə minimsəjir və öz geniş jaradıcılıqlarında ifadə edirdilər. Ərəb istilasına qarşı 20 ildən artıq müqavimət göstərmiş olan müqəddəs Babəkin sərəfli adı dillərdə dastan idi. Gürcüstan qralıcası Tamaranın qydrətli hakimijətinin tə'rifi söjlənilirdi. Xalq öz qəhrəmanlarına kimi, qardaş xalqın tə'rifli gözəl qralıcası haqqında da danışırdı. Böyük Nizami bütün bu qulturanı dərindən öjrənib jaradırdı.

Nizamının dövründə Sirvanşahların sarajında İran qulturası hakim idi. Dahi sənətkar sarajın tradisijasına tabe olaraq əsərlərinin müəyyən hissəsini fars dilində jazmışdır. Ancaq onun fars dilində jazmasına baxmajaraq bütün ifadələri xalq jaradıcılığı əsasında olmuşdur.

Nizami jaradıcılığının qiymətləndirilməkdə dünja orientalistləri bir də onun şeyn janrlıqlar kimi, onlar bu jaradıcılığa jalnız fars ədəbijatı nöqteji - nəzərindən janasmışlar. Azərbaycan dilinin, Azərbaycan folklorunun xüsusijjətlərini bilmə - dən Nizami jaradıcılığının mahijjətini anlamaq, onun dil qurulusunu, ifadə tərzini tə'jin etmək, forma xüsusijjətlərindən danışmaq mümkün dejildir.

Cünki Nizami xalqının jaradıcılığından qüvvət alaraq jüksələn sənətkarlardandır. Azərbaycan folklorunun ən incə xüsusijjətlərindən istifadə edib əsərlərini zənginləşdirən Nizami xalq dilini, xalq ifadə tərzini farsca'ja tərcümə edərək əks etdirmişdir. Onun ədəbi dilində Azərbaycan xalqının danışıq dili, bu dilin ifadə xüsusijjətləri saxlanılaraq əks olunduqu kimi Azərbaycan folklorunun inçəliklərə qədər onun motivləri də canlandırılmışdır. Nizami əz əsərlərini bir cox atalar sözləri ilə zənginləşdirmişdir ki, bu atalar sözlərinin bir hissəsi XI əsrin jadigarı olan «Dədə Qorqud» dastanlarında saxlanılıbdır kimi böyük Azərbaycan qlassiqlərinin jaradıcılığında da əks olunaraq gəlmişdir. Bu atalar sözlərinin müvəyyən hissəsi bügün belə xalq icərisində jaşajır.

Nizaminin zəngin dilində bir cox Azərbaycan kəlmələri də işlənilmişdir.

Ümumi'jjətlə orjentalistlər hamısı fars dilinin Azərbaycan dilinə ta'sirindən danışmışlar. Məsələni dvzgün qojun Azərbaycan dilinin fars dilinə ta'sir etməsini söjləjən olmamışdır. Lakin nəmim fars dilində, fars ədəbijjətində vətəndaşlıq qanunbs kəlmələrdən gətirdiyim misallar Azərbaycan dilinin, Azərbaycan ədəbijjətının fars dilinə və ədəbijjətına ta'sirini sübut vcyn əsas faqt ola bilər.

Svrsat, saqqızı, soraq, tamqa, qaracı, qurultaj, qaçaq, jataq, qas, qara qus, jaxa, qaltaq, qamcı, kəsik, gəmrük, jasaul, qaraul, qol, qolac, jurd, jallaq və s. İyzlərçə belə Azərbaycan kəlmələri fars dilinə daxil olmusdur.

Böyük Nizami usaq, jataq, coban, jaqı, kəc, jallaq və s. belə kəlmələri islatmisdir.

Nizami əz doqma dilindən ajrılajrı kəlmələri islatməklə kifajətlənməmişdir. O, jazılarının coxunda azərbaycanca dvsvnvn farsca jazmışdır. Onun islatdiji məsələlər dəqinilə Azərbaycan dilindən tərcümədir. Bu məsələlər hətta fars xalqına da kəcmişdir.

Nizaminin:

Kəs nə gujəd ki duqı - mən turs əst

misrası:

«Hec kəs əz ajranına turs dəməz»-in ejnən tərcüməsidir. Bə'zilərı iddia edə bilərlər ki, bəlkə bu tərsinədir. Lakin gətirəcəjim faqtlar Azərbaycan məsələlərinin fars dilinə kecdijini açıq göstərir. Farslar «Saqqızı kəsira dyzdidən» dejirlər.

Bu Azərbaycan xalqının birisinin sirrini öjrənmək əvəzinə «saqqızı» nı oğurlamaq» ifadəsinin tərcümə - sidir. Bütün fars lyqətləri «saqqız»ın Azərbaycan kəlməsi olduqunu qeid edirlər. Bu faqtlar Azərbaycan məsələrinin, Azərbaycan folkloru - nun fars ədəbijjətına ta'sirini açıq ifadə edir.

Nizami, «Azərbaycan qulturasının qızıl dövründə» jaşamış şairlər ustadı Əbyl'yla Gənçəvi, talantlı usta - rə Məhsəti, istə'dadlı xalq şairi Xaqani və böyük alim Fələki kimi söz ustalarının müəyyən hissəsini olmuşdur. Böyük rus şairi Puşkinlə farslardan Firdovsi'si, yunanlardan Homeri, gürcülərin Şota Rustavelisi, italjan Donte ilə müqaisə edilməçək bu böyük şair ərəb, fars, yunan, hind və Azərbaycan qulturasının dərindən öjrənmiş, xüsusən xalq jaradıcılığından dərin istifadə edərək öz jüksək jaradıcılığının zənginləşdirmişdir.

Lirik qəzəllərlə jaradıcılıqa naslajan Nizaminin ilk böyük əsəri «Məxzənüləsrar»-dır. Bu əsər 1178-79-cu illərdə jazılmışdır.

Ədəbijjat tarixində bir dönüş jaradan Nizami Jaxşı Şərq ədəbijjatında məsnəvi formasının qlassik nümunəsini jaratmış və qələçək əsərlərində bu formanı təkmilləş - dirib jeni bir çərəjanın, jeni bir ədəbi məktəbin başçısı olmuşdur.

«Məxzənüləsrar» didaqtiki bir əsərdir. Böyük şair əzünün bu ilk şamballı əsərində əz dövrünə gərə proqressiv fikirlərin ifadəsini vermişdir. Burada elm'in fajdası, söz sənətinin iyksəkliji haqqında danışılır, tarixi faqtlarla zvlmkarlıq, ədalətsizlik ifşa edilir. Zvlmkar şahların, xüsusən sufilərin pis sifətləri məsəllər, hekayələrlə göstərilir, onlara qarşı ədalət və doğruluq qoyulur.

Nizaminin ikinci böyük əsəri «Xosrov və Şirin» adlı dəjərli poemasıdır. 1180-ci ildə jazılmış bu əsər onun ilk romantik poemasıdır.

Poemada Sasanilərin məşhur padşahı Xosrov Pərvizin Qafqaz gəzəlji Şirin ilə müqaisəsi təsvir edilir. Lakin əsər o qədər zəngin, geniş və dərin işlənilmişdir ki, burada bir epoxanın tarixi hadisələri XII əsr həjatılə uqunlaşdırılaraq verilmişdir. Əsər zəngin Qafqaz təbiəti təsvirlərilə gözəllöstərilmiş, xalq lə - gendalarılə, mvharinə şəhnələri və məişət lövhələrilə bəzənmişdir.

Böyük şair «Ərmən zəmin» hökmdarı Mahinbanu adlanan Səmiranın obrazılə böyük gürcü xalqının qralicası Tamaranı tərənnüm et - miş, onun qydrət və qüvvətini alqışlamışdır.

Bu poemada Sirini sevən Fərhad bacarıqlı sənətkar olaraq tərənnüm edilmiş, onun sevgi faciəsi cox ta'sirli göstərilmişdir. Əsərin əsas qəhrəmanı Şirin isə gözəl qadın, ədalətli padşah, vəfalı sevgilidir.

Onun simasında müəyyən Qafqaz qadınlarının həjatı təsvir olunmuşdur.

Nizami əz əsərinə sadiq qalan Şirinin tərənnümü ilə bütün qocaq qadınları alqışlajır. Bu poemada Məryam hadisəsi və İsfahanlı Şəkər, saraidakı məçlislər, mvharinə və əv sahnələri cox zəngin və maraqlı verilmişdir.

Nizaminin üçüncü əsəri Jaxşı Şərqdə ən cox jaşılmış tema olarnq jaşamış «Leyli və Məcnun» adlı poemasıdır. Əsər ('189) Sirvan - şahlardan Axsitanın tapşırığına gərə jazılmışdır. Əsərin teması ərəb folklorundan alınmışdır. Nizami bu temada dünja ədəbijjətında birinci dəfə jazan sənətkardır.

O, qadının qəmijjətdəki qul vəzijjətini göstərmiş, azad sevginin çarcısı olmuşdur. Əsərdə Qejs adlı bir gəncin sevgi tragedijası tərənnüm edilir.

Bu əsər Ortınskinin cox haqlı olaraq söjlədiji kimi Şərqin «Romeo və Cülietta»-sıdır. Nizamidən sonra bu temanı 30-dan artıq şair işlamışdır ki, hamısında böyük şairin ta'siri hiss olunur. Azərbaycanın böyük sənətkarı Fyzuli də bu temada əsər jaradırkən Nizamini ustad olaraq jad etmişdir.

Nizami 1197-ci ildə üçüncü poeması olan «Həft pejkər» (Jeddi gözəl) əsərini jaradır. Bu əsər Nizami'nin zəngin jaradıcılığında xüsusi jer tutur.

Əsərdə Sasanilərdən Bəhram Qurun həjatı təsvir olunur. V əsrdə jaşamış olan Bəhramın qocaqlığı hələ X əsrdə fars xalqının ən böyük şairi Firdovsinin «Şahnamə»-sində tərənnüm olunmuşdur. Nizami bu temada elə bir əsər jaratmışdır ki, bütün Şərq ədəbijjatında onun misli jaranmamışdır. Uzun müddət Şərqin ən məşhur şairləri tərəfindən təqlid olunan Nizami əsərlərindən «Həft pejkər» Qərbi Jevropa ədəbijjatına belə ta'sir etmişdir.

Şillerin «Prinsessa Turandot» əsəri «Həft pejkər» süjzetilə əlaqədardır.

«Həft pejkər» əsərində zvlmkar padşah Jezdi Kvrdə qarşı qocaq, nəlikli, sijasətçi, ədalətli və xalqı sevən Bəhram obrazı qojulur.

Ərəb elində junan, ərəb və fars dillərini mükəmməl bilən Bəhram astronomijanı da öjrənir. Lakin hər şeidən cox ijidiji, qocaqlıqı ilə fərqlənir. O, gəzəl ovçu, bacarıqlı nişançıdır. Öz atmaqda o qədər maharət qazanmışdır ki, cejranın ajaqını qulaqına tikə bilir. O, iki şirin arasından tac qətyrır. Bütün bu sifətlərlə şah atasının ziddi olan Bəhram rəijjəti sevir, açıq zamanın xalqı azuqadan tə'min edir. Lakin o, qoca coban qədər tədbirli ola bilmir. Zvlmkar vəzirin xəjanətini və xaina cəza vermək lazım gəldijini Bəhram qoca cobandan öjrənir. Bəsə, jeddi gözəlin jeddi sarajında kejfə qarışmış Bəhram bu hadisələrdən sonra gözəllər vcyn tikdirdiji sarajları atəşgahə cevirir, özü isə qoca cobanb əlkənin hökmdarı tə'jin edib gözdən itir.

Böyük sənətkar bu əsərdə əlkəni əməkci xalq icərisindən cıxmış təcrübəli insanlar idarə etməlidir fikrini irəli sürür.

Əsəri, Xvvərnəji tikan məhir mə'mar Sümmarın Ne'man tərəfindən oldurvlmasi daha da tə'sirli edir Ne'man Sümmarın tikdiji Xvvərnəkdən jaxşısının tikə biləcəjini öjrənincə onu, əz əli ilə tikdiji binadan jerə atdırır. Zalim şahın bu hərəkətini Nizami nifrətlə qarşılajır.

Dahi sənətkarın Fitnə adlı kənizlə Bəhramın maçərasını təsvir etdiji səhnə də cox maraqlıdır. O, burada Fitnəni Bəhramdan bacarıqlı göstərir. Əsəri gəzəllərin söjlədiji 7 naqıl daha da zənginləşdirir, gözəlləşdirir və cox maraqlı edir. Bu naqıllar istər şüzet, istərsə qurulus və xüsusijlətlə Azərbaycan xalq naqıllarıı ilə əlaqədardır. Xalqdan aldıqı zəngin müəndəraçalı naqıllarıı böyük sənətkar daha da gözəlləşdirib canlandırmışdır. Bu naqıllardan Mars ulduzuna timsalı olan qırmızı kvnəddə jaşajan Slav qızının rus şahzadası haqqında söjlədiji naqıl, xvsusən Jupiter ulduzunun timsalı olan sabalıt rəngli kvnəddə jaşajan Cin qızının «Xəjir və Şər» naqılı bügün belə xalq naqıllarıı icərisində jaşajır.

Bu poemada qocaqlıq, tədbirlilik, bacarıq, sevgi, ana məhəbbəti, jaxşı raftar, xejrxahlıq kimi sifətlər tə'riflənir. Ədalətli padşahın arzusu ifadə olunur. Şər qüvvələr, pislik, nədxahlıq, zvlm, rüşvət, tamahkarlıq kimi sifətlərin pislijji göstərilir. Jazıcı xvsusən xalqı, vətəni, əlkəni satan xain vəzirə qarşı dərin nifrət edir. Onu ən rəzil bir insan kimi damqalajır.

Poemanın hər sətrində niksinlik, həjatda xejirli qüvvələrin qalibijjətinə inam, şər qüvvələrin məqlubijjəti göstərilir. Böyük şair Nizami bügün belə işlənilən nir cox atalar sözlərini islətmiş, zəngin aforizmlərlə təbiət təsvirləri, sevgi sahnələrilə əsəri maraqlı, canlı və ta'sirli jaratmışdır.

Nizaminin son əsəri olan «İskəndərnamə» qəhrəmanlıq epopejası - dır. Bu hissəjə bəlynən bu əsərin «Şərəfnamə» adlanan hissəsi Makidonijalı Aleqsandrın mvharinələrinə, qəhrəmanlıqına həsr olunmuşdur. Bu əsərdə Azərbaycan folklorundan alınmışdır. Nizami bu temada dünja ədəbijjətında birinci dəfə jazan sənətkardır.

O, qadının qəmijjətdəki qul vəzijjətini göstərmiş, azad sevginin çarcısı olmuşdur. Əsərdə Qejs adlı bir gəncin sevgi tragedijası tərənnüm edilir.

Bu əsər Ortınskinin cox haqlı olaraq söjlədiji kimi Şərqin «Romeo və Cülietta»-sıdır. Nizamidən sonra bu temanı 30-dan artıq şair işlamışdır ki, hamısında böyük şairin ta'siri hiss olunur. Azərbaycanın böyük sənətkarı Fyzuli də bu temada əsər jaradırkən Nizamini ustad olaraq jad etmişdir.

Nizami 1197-ci ildə üçüncü poeması olan «Həft pejkər» (Jeddi gözəl) əsərini jaradır. Bu əsər Nizami'nin zəngin jaradıcılığında xüsusi jer tutur.

Əsərdə Sasanilərdən Bəhram Qurun həjatı təsvir olunur. V əsrdə jaşamış olan Bəhramın qocaqlığı hələ X əsrdə fars xalqının ən böyük şairi Firdovsinin «Şahnamə»-sində tərənnüm olunmuşdur. Nizami bu temada elə bir əsər jaratmışdır ki, bütün Şərq ədəbijjətında onun misli jaranmamışdır. Uzun müddət Şərqin ən məşhur şairləri tərəfindən təqlid olunan Nizami əsərlərindən «Həft pejkər» Qərbi Jevropa ədəbijjətına belə ta'sir etmişdir.

Şillerin «Prinsessa Turandot» əsəri «Həft pejkər» süjzetilə əlaqədardır.

«Həft pejkər» əsərində zvlmkar padşah Jezdi Kvrdə qarşı qocaq, nəlikli, sijasətçi, ədalətli və xalqı sevən Bəhram obrazı qojulur.

Ərəb elində junan, ərəb və fars dillərini mükəmməl bilən Bəhram astronomijanı da öjrənir. Lakin hər şeidən cox ijidiji, qocaqlıqı ilə fərqlənir. O, gəzəl ovçu, bacarıqlı nişançıdır. Öz atmaqda o qədər maharət qazanmışdır ki, cejranın ajaqını qulaqına tikə bilir. O, iki şirin arasından tac qətyrır. Bütün bu sifətlərlə şah atasının ziddi olan Bəhram rəijjəti sevir, açıq zamanın xalqı azuqadan tə'min edir. Lakin o, qoca coband